

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

James A. Notopoulos, *Homer and Cretan heroic poetry: A study in comparative oral poetry. I. The Song of Daskaloyannes*. «American Journal of Philology», Vol. LXXIII, 3, 1952, 225 - 250.

Ἡ ὡς ἄνω ἐργασία διὰ τὸ «Τραγούδι τοῦ Δασκαλογιάννη» τοῦ ἔξ Ἑλλήνων γονέων Ἀμερικανοῦ καθηγητοῦ τῆς κλασσικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Trinity College, τοῦ Hartford, Connecticut, τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, κ. James Notopoulos, προϋποθέτει τὴν γνώσιν μιᾶς ἑξαιρετικῶς ἐνδιαφερούσης νέας κατευθύνσεως μελετῶν τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος, ἀναπτυχθεῖσης ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου εἰς Ἀμερικὴν καὶ συνεχιζομένην τώρα ὑπὸ ἀρχετῶν νέων Ἀμερικανῶν κλασσικῶν φιλολόγων. Ἡ κατεύθυνσις αὕτη ἐδημιουργήθη κυρίως ἀπὸ τὸν Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Harvard αἰμίμηστον Milman Parry, ὅστις ἀνέπτυξε τὰς ἀπόψεις του εἰς σειρὰν θεμελιωδῶν πλέον τώρα δημοσιευμάτων. Οὗτος, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ὕφους τοῦ Ὀμήρου—τὸ ὅποιον ἀνέλυσε εἰς δύο σημαντικὰς μονογραφίας του, γραφεῖσος ἀμφοτέρως γαλλιστὶ («L'Épithète traditionnelle dans Homère» καὶ «Les Formules et la métrique d'Homère», καὶ αἱ δύο Paris, 1928)—διεπίστωσεν ὅτι τὸ ὕφος αὐτὸ προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ κυρίου χαρακτῆρος τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὅπερ εἶναι ὅτι ταῦτα εἶναι ἔργα προφορικῆς καὶ ὄχι ἐγγράφου ποιήσεως. Τὸ γεγονός δηλαδὴ ὅτι ὁ ποιητὴς ἢ οἱ ποιηταὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἀπευθύνοντο προφορικῶς εἰς ἀκροατήριον καὶ ὄχι ἐγγράφως εἰς ἀναγνωστικὸν κοινὸν συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἰδιομορφίαν τοῦ Ὀμηρικοῦ ὕφους, ἢ ὅποια κατὰ ταῦτα δέον νὰ ἔξετασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς προφορικῆς ποιήσεως καὶ ὄχι τῆς ἐντέχνου καὶ γραπτῆς γραμματείας. Ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἀνήκουν εἰς τὴν προφορικὴν ποίησιν εἶναι βεβαίως παλαιὰ ἱστορία. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἦτο καὶ εἶναι εἰσέτι, νέον εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ Parry εἶναι ὅτι ἡ προφορικὴ αὕτη ποίησις ἔχει ἰδίαν ἰδιομορφίαν καθοριζομένην ἀπὸ παράγοντας μὴ ἐνυπάρχοντας ἐν τῇ ἐντέχνῳ γραμματεία, ὡς εἶναι π. χ. τὸ ἀκροατήριον, οἱ περιορισμοὶ τοῦ χρόνου, ἡ ἀνάγκη τῆς ταχείας δημιουργίας κ.τ.λ. Ἀπὸ τὴν βᾶσιν αὐτὴν πολλὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ἐν οἷς αἱ ἐπαναλήψεις, τὸ διακοσμητικὸν ἐπίθετον, αἱ ἀσυνέπειαι ἢ παροράξεις, αἱ στερεότυποι ἐκφράσεις, τὰ παράλληλα θέματα, αἱ παρο-

μοιώσεις, είναι συνυφασμένα προς την ίδιαν την φύσιν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ὡς ἔργων ἀπαγγελλομένων ἀπὸ μνήμης ἢ καὶ ἐκ τοῦ προχείρου ἐνώπιον ἀκροατηρίου. Οὕτω ἡ Ὀμηρικὴ γλῶσσα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀρχαϊκά, ξένα καὶ ἐντεχνα στοιχεῖα διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ φύσις των, ὡς ἔργων προφορικῆς ποιήσεως. Τὰς γενικοῦ χαρακτῆρος παρατηρήσεις αὐτὰς ὁ Parry τὰς ἀνέπτυξεν εἰς σειρὰν ἐπὶ μέρους δημοσιευμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ πλέον ἀξιόλογα εἶναι βεβίως τὰ ἄρθρα του, «Studies in the Epic Technique of Oral Verse - Making. I, Homer and Homeric Style» (εἰς «Harvard Studies in Classical Philology», 12, 1930, 73 - 147), «The Homeric Metaphor as a Traditional Poetic Device» (εἰς «Transactions of the American Philological Association» 62, 1931, XXIV) καὶ «Studies in the Epic Technique of Oral Verse - Making. II, The Homeric Language as the Language of an Oral poetry» (εἰς «Harvard Studies in Classical Philology» 14, 1932, 1 - 50). Ἡ διαπίστωσις δ' αὐτῆ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ὀμηρικῆς δημιουργίας ἔφερε τελικῶς τὸν Parry εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι: «διὰ τὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ὑπῆρχον εἰς ἡ πολλοὶ ποιηταὶ καὶ διὰ τὰ φανῆ ποῖα τμήματα ἐλήφθησαν ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τῆς παραδόσεως καὶ ποῖα ἐδημιουργήθησαν ἐκ νέου ἐξ ἐπὶ μέρους τυπικῶν ἐκφράσεων ἢ στίχων, πρέπει νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν μελέτην ἄλλων προφορικῶν ποιήσεων, ἥπου ἡ διαδικασία τῆς συνθέσεως δύναται νὰ ἐρευνηθῆ ἐν αὐτῷ τῷ γίνεσθαί της, εἰς τὴν πραγματικότητα, καὶ εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν ποιημάτων ἀπὸ ὅσα ἔχομεν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικὴν ποίησιν. Ὅταν, διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἀναλύσεως τῶν προφορικῶν ποιημάτων εἰς τὴν πρὸς τὴν παράδοσιν σχέσιν των, κατανοήσωμεν ἐν λεπτομερείᾳ πῶς ἀκριβῶς ἐργάζεται ὁ ποιητὴς καὶ τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποῖον κάνει ἓνα ποίημα νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι καλὸν ἢ κακόν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἰδίου τοῦ ποιητοῦ καὶ τῶν ἀκροατῶν του, τότε, καὶ μόνον τότε, θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς σπουδῆς τοῦ προβλήματος τοῦ δημιουργοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ νὰ ἀποπειραθῶμεν νὰ ἀποχωρίσωμεν ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὴν παράδοσιν καὶ ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν δημιουργόν». Ἡ σύγχρονος προφορικὴ ποίησις πρὸς τὴν ὁποίαν ἐστράφη ὁ Parry διὰ τὰ ἐρμηνεύσει τὸν Ὀμηρον ἦτο ἡ Γιουγκοσλαβική. Εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν πράγματι ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουν σύγχρονα «προφορικά» ἐπικά ποιήματα καὶ σύγχρονοι «προφορικοὶ» ποιηταί. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δημοσιευμένον ὕλικόν ἦτο περιορισμένον, ὁ Parry, μετὰ τοῦ ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Albert Lord μετέβησαν ἀπὸ τοῦ 1933 μέχρι τοῦ 1935 εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ ἐκεῖ, ἐφωδιασμένοι μὲ ὄλον τὸ ἀναγκαῖον τεχνικὸν ὕλικόν, κατέγραψαν πλῆθος ἐπικῶν ποιημάτων καὶ συνέλεξαν πλῆθος τε-

χνικῶν παρατηρήσεων. Τὰ συγκεντρωθέντα ἐκ τῆς περιοδείας αὐτῆς στοιχεῖα εὐρίσκονται τῶρα κατατεθειμένα εἰς τὴν βιβλιοθήκην Widener τοῦ Πανεπιστημίου Harvard, λίαν δὲ προσεχῶς κυκλοφοροῦν οἱ δύο πρῶτοι τόμοι τῆς συλλογῆς τῶν ἐπικῶν αὐτῶν ποιημάτων, περιέχοντες κείμενον, μετάφρασιν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν καὶ σχόλια ὑπὸ τοῦ συνεχίζοντος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Parry, τὰς μελέτας τοῦ θέματος αὐτοῦ Albert Lord. Ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἔχει δημοσιευθῆ εἶναι ἤδη ἀρετὸν διὰ τὰ ἀποδείξει τὴν σημασίαν τῆς νέας αὐτῆς κατευθύνσεως τῶν Ὀμηρικῶν ἐρευνῶν. Τὸ τελευταῖον ἐπὶ τοῦ θέματος δημοσίευμα, ἡ μελέτη τοῦ Albert Lord, Composition by Theme in Homer and Southslavic Epos εἰς «Transactions of American Philological Association» 62, 1951, 70 - 80, ὡς ἄλλο ἓνα ὀλίγον παλαιότερον ὑπὸ C. M. Bowra, The Comparative Study of Homer, εἰς «American Journal of Archaeology» 54, 1950, 186 κ. ἔ., παρουσιάζουν πολὺ πειστικῶς τὰς δυνατότητας θετικῆς ἐρμηνείας τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐπὶ τῇ βάσει συγκριτικῆς μελέτης τῆς συγχρόνου ἐπικῆς λαϊκῆς ποιήσεως.

Εἰς μίαν σύντομον μονογραφίαν του διὰ τὸν διδάσκαλόν του Milman Parry, ὁ Albert Lord σημειώνει ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβικὴ δημοτικὴ ποίησις προετιμήθη διότι κατὰ τὸ 1933 - 35 ἡ Γιουγκοσλαβία ἦτο ἡ περισσότερον προσιτὴ χώρα ἐξ ὧσων εἶχον τὰ προσφέρουν περιπτώσεις ἐπικῆς λαϊκῆς δημιουργίας. Ἡ ἐξήγησις εἶναι βεβαίως σαφής, δέον ὅμως τὰ προστεθῆ ὅτι πράγματι ἡ Γιουγκοσλαβία παρουσιάζει ὄλως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν λαϊκῶν ἐπικῶν ποιητῶν τῆς. Δὲν εἶναι εὐχερὲς τὰ ἐξαχθοῦν ἀπὸ τοῦδε συμπεράσματα χαρακτηριστοῦ γενικωτέρου, νομίζω ὅμως ὅ,τι εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐκλογὴν τῆς Γιουγκοσλαβικῆς ἐπικῆς λαϊκῆς ποιήσεως ὀφείλεται ἡ μεγαλύτερα ἀδυναμία τῶν μέχρι τοῦδε ἐρευνῶν τοῦ Parry καὶ τοῦ Lord, ἀδυναμία συνισταμένη εἰς τὸ ὅ,τι ἀμφοτέρω οἱ Φιλολόγοι αὐτοὶ περιορίσθησαν εἰς ζητήματα καθαρῶς τεχνικά, λησμονήσαντες ὅ,τι κυρίως ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς Ὀμηρικῆς ἐπικῆς ποιήσεως, τὸν ἀνθρωπιστικὸν καὶ ποιητικὸν τῆς χαρακτήρα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐν ἐπικῶν ποίημα τὰ εἶναι μόνον Ὀμηρικὸν καὶ Γιουγκοσλαβικὸν διὰ τὰ ἔχῃ σκηνὰς περὶ ταξιδίου, διασκεδάσεων, μαχῶν, ἐρίδων κ.τ.λ. Εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ὅλα αὐτὰ ἀνάγονται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Πέραν τῶν πολυαριθμῶν ἐπὶ μέρους «τεχνικῶν» στοιχείων καὶ «κοινῶν τόπων» ὑπάρχει τὸ θέμα τῆς οὐσιαστικῆς πνευματικότητος καὶ τῆς ἰδιαίτερας ἀνθρωπιστικῆς πνοῆς τὸ ὁποῖον καθιστᾷ ἐν ποίημα τὰ εἶναι ποίημα. Καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς τὸ νέον, τὸ ὁποῖον εἰσήγαγε διὰ τῆς μελέτης του περὶ τοῦ Δασκαλογιάννη ὁ κ. Notopoulos.

Πρὸ τῆς μελέτης του διὰ τὸ τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη ὁ κ. Νοτοπούλος εἶχε δημοσιεύσει δύο πρώτας συμβολὰς ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς Ὀμηρικῆς τεχνικῆς. Ἡ πρώτη ἦτο διὰ τὴν παράταξιν εἰς τὸν Ὅμηρον («Parataxis in Homer: A New Approach to Homeric Literary Criticism» εἰς «Transactions» κ.τ.λ. 80, 1949, 1 - 23) καὶ ἡ δευτέρα διὰ τὴν μέθοδον συνθέσεως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν («The Generic and Oral Composition in Homer», ἔνθ. ἀν. 81, 1950, 28 - 37). Ἦδη εἰς τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν, δημοσιευθεῖσαν τὸ θέρος τοῦ 1950, ἀναγγέλλει ὅτι πρόκειται προσεχῶς νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν σύγχρονον ἐπικὴν ποιήσιν τῆς Κρήτης. Διεξοδικώτερον περὶ τῆς Κρήτης ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην ἐργασίαν του, δημοσιευθεῖσαν πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων («Continuity and Interconnexión in Homeric Oral Composition», ἔνθ. ἀν. 82, 1951, 81 - 100). Καὶ αἱ τρεῖς ὅμως αὐταὶ ἐργασίαι του τελοῦν εἰσέτι, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σχηματικοῦ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον ἐπιφανειακοῦ τρόπου σκέψεως τοῦ Parry καὶ τοῦ Lord. Ἡ ἐργασία του διὰ τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη» ἀποτελεῖ πραγματικῶς νέαν συμβολὴν ἐπὶ τοῦ ὅλου θέματος τῆς μελέτης τῆς λαϊκῆς ἐπικῆς ποιήσεως, διότι ἐδῶ, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Δασκαλογιάννη, ἔχομεν καὶ πάλιν, ὅπως εἰς τὸν Ὅμηρον, *mutatis mutandis*, ἐπὶ πλεόν τοῦ κοινοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους, προβολὴν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν. Ἡ προβολὴ αὕτη ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν εἶναι τὸ σημεῖον οὐσιαστικῆς διαφορᾶς μεταξὺ Γιουγκοσλαβικῆς καὶ Κρητικῆς λαϊκῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Οἱ εἰς χιλιάδας στίχων ἀτέρμονες ἀφηγήσεις τῶν Γιουγκοσλάβων λαϊκῶν ποιητῶν, αἱ περιπέτεια καὶ οἱ παλληκαρισμοὶ τῶν ἡρώων των, τὰ ὑπερφυσικὰ ἀφηγηματικὰ θέματα εὐρίσκονται εἰς ὀξείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ εὐσύνοπτον, ἀνθρωπιστικὸν καὶ Χριστιανικὸν πνεῦμα τοῦ Τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη.

Ὁ κ. Νοτοπούλος ἀρχίζει τὴν μελέτην του τονίζων, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ καὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος ἡ ἐπικὴ λαϊκὴ ποίησις ὡς παράδειγμα δὲ τῆς ποιήσεως αὐτῆς ἀναλύεται τὸ Τραγοῦδι τοῦ Δασκαλογιάννη. Ὁ κ. Νοτοπούλος ἀναπτύσσει πρῶτον διεξοδικῶς τὴν σημασίαν τοῦ προλόγου τοῦ τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον συνδέει πρὸς τὰς εἰς Μούσας ἐπικλήσεις τοῦ Ὀμήρου (*Θέ μου καὶ δός μου φώτιση—Μῆνιν ἀεῖδε Θεά—* Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα), ἀκολούθως τὸν ἐπίλογον (*Ἐγὼ Ἀναγνώστης τοῦ παπᾶ, ὁ Σήφης τοῦ Σχοροδίλη*), τὸν ὁποῖον συνδέει πρὸς τὰς «σφραγίδας» τῆς κλασσικῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ τὴν κατακλειδα νεωτέρων Κρητικῶν λαϊκῶν ποιημάτων, καὶ ἔπειτα εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀνάλυσιν διαφόρων ἐπὶ μέρους στοιχείων ἐν διαρκεί ἀναφορᾷ πρὸς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, καταλήγων εἰς σύγκρισιν τοῦ Μπάριπα Παντζελιού μὲ τὸν Δημόδοκον καὶ Φῆμιον τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ μετάφρασις συνοδεύεται ἀπὸ μεταφράσεις πολλῶν στίχων τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Δασκαλογιάννη, εὐρεΐαν καὶ ὠραιοτάτην περιλήψιν δλοκλήρου τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἔξαρσιν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ του περιεχομένου. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἐνήμερος εἰς τὴν κρητικὴν βιβλιογραφίαν καί, εὐρύτερον, εἰς τὴν νεοελληνικὴν λαογραφίαν, λόγῳ δὲ τῆς εἰδικότητός του εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν χρησιμοποιοεὶ μετὰ πολλῆς εὐστοχίας τὴν κλασσικὴν παράδοσιν. Ἰδιαιτέρως εἶναι ἀξιέπαινος ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Νοτοπούλου χοῆσις τῶν ὑπὸ τοῦ Παντελεῆ Πρεβελάκη παρεχομένων εἰς τὴν «Παντέρμη Κρήτη» καὶ τὸν «Κρητικὸν» στοιχείων διὰ τοὺς «ριμαδόρους» τῆς Κρήτης.

Ἀνεξαρτήτως τῆς σημαντικῆς προωθήσεως ἣτις ἐδόθη διὰ τῆς περὶ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Δασκαλογιάννη ἐργασίας τοῦ κ. Νοτοπούλου εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Parry εἰσαχθείσας νέας μεθόδους μελέτας τῶν Ὀμηρικῶν ἔπων, ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ ἐπίσης σημαντικωτάτην συμβολὴν εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι διεξαγομένας μελέτας ἐπὶ τῆς Κρητικῆς λογοτεχνίας. Νομίζω ὅτι δὲν ἀποτελεῖ ὑποτίμησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι μελετῶν ἐπὶ τῆς Κρητικῆς ποιήσεως ἢ διαπίστωσις ὅτι αἱ μελέται αὐταὶ δὲν ἐπέρασαν ἀκόμη τὸ στάδιον τῆς προκαταρκτικῆς καὶ ὑποτυπώδους ἐρεῦνης. Ἡ ἔρευνα π. χ. τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὅσον καὶ ἂν εἶναι χρήσιμος αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν—*nilhil parvum in litteris!*—τότε μόνον θὰ ἔχη ἀξίαν, ὅταν συμπληρωθῇ διὰ τῆς ἀπολύτως ἀναγκαίας ἐρεῦνης τῶν ὑπὸ τοῦ Βιτζέντζου Κορνάρου εἰσαχθέντων νέων στοιχείων, ὅταν δηλαδὴ, πέραν τῆς συσχετίσεως τοῦ ἔργου του πρὸς τὰς πηγὰς του, τὸ ἔργον του ἀναλυθῇ ὡς ἔργον Ἑλληνικόν. Ὅτι μέγα μέρος τῆς ἐντέχνου Κρητικῆς λογοτεχνίας βασίζεται εἰς πρότυπα ξένα, ἔχει διαπιστωθῆ καὶ ἔχει λεχθῆ κατὰ κόρον. Ἡ οὐσιαστικὴ μελέτη τῆς λογοτεχνίας αὐτῆς θὰ ἀρχίσῃ ὅταν θὰ ἀρχίσῃ ἡ μελέτη τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὰ πρότυπα αὐτὰ μετεσχηματίσθησαν εἰς ἔργα ἑλληνικά. Αἱ πνευματικαὶ ἐννοιαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμελέτησε τὸ τραγούδι τοῦ Δασκαλογιάννη ὁ κ. Νοτοπούλου ἀποτελοῦν λαμπρὸν παράδειγμα καὶ λαμπρὸν ὄδηγόν. Ὡς ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Δασκαλογιάννη, ἐπιθυμῶ νὰ συγχαρῶ θερμότατα τὸν συγγραφέα τῆς ὠραίας αὐτῆς μονογραφίας καὶ νὰ τοῦ εὐχηθῶ «καλὴν τύχην» εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ ἰδίου τομῆως περαιτέρω μελέτας του.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Harvard University,
Dumbarton Oaks.

Τυπογραφικὸ ἐργαστήριον Α. Γ. Καλοκαιρινοῦ, Ἡράκλειον Κρήτης — Ἄρ. 21/1952